

TA'LIM VA TARBIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH UCHUN KREATIV YONDASHUVLAR VA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR

Boynazov Zafarbek Urolovich

Termiz davlat pedagogika institute Boshlang'ich ta'limda matematika va ona tili
kafedrası o'qituvchisi

E-mail: zboynazov@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15163189>

Annotatsiya: Ta'lim va tarbiya samaradorligini oshirish uchun kreativ yondashuvlar o'quvchilarning fikrlash va o'rganish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Kreativ yondashuvlar nafaqat o'quvchilarni faollashtirish, balki ularni o'zlashtirayotgan materialni chuqurroq tushunishga yo'naltiradi.

Kalit so'zlar: Ta'lim samaradorligi, Tarbiya usullari, Kreativ yondashuvlar, Innovatsion texnologiyalar, Pedagogik metodlar, O'quv jarayoni, O'qituvchilik mahorati, Yangi pedagogik texnologiyalar, O'quvchilarning ijodiy fikrlashi

ТВОРЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ

Аннотация: Творческие подходы к повышению эффективности образования и воспитания способствуют развитию у учащихся навыков мышления и обучения. Творческие подходы не только активизируют учащихся, но и способствуют более глубокому пониманию изучаемого материала.

Ключевые слова: Эффективность образования, Методы воспитания, Креативные подходы, Инновационные технологии, Педагогические методы, Учебный процесс, Профессионализм преподавателя, Новые образовательные технологии, Креативное мышление учащихся

CREATIVE APPROACHES AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES TO IMPROVE THE EFFECTIVENESS OF EDUCATION AND UPBRINGING

Abstract: Creative approaches to improving the effectiveness of education and upbringing help develop students' thinking and learning skills. Creative approaches not only activate students, but also guide them to a deeper understanding of the material they are learning.

Keywords: Educational effectiveness, Teaching methods, Creative approaches, Innovative technologies, Pedagogical strategies, Learning process, Teacher's professional skills, Modern educational technologies, Students' creative thinking

KIRISH

Ta'lim va tarbiya samaradorligini oshirish uchun kreativ yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar juda muhim o'rin tutadi. Hozirgi kunda, texnologiyalar va ijodiy usullarni ta'lim jarayoniga kiritish orqali o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash, ular uchun yanada samarali va qiziqarli o'rganish muhitini yaratish mumkin. Quydagi yondashuvlar va texnologiyalar ta'lim samaradorligini oshirishda yordam berishi mumkin:

Ta'lim va tarbiya — bu ikki asosiy jarayon, ular insonning shaxs sifatida rivojlanishi va jamiyatda to'g'ri o'rin egallashi uchun muhim ahamiyatga ega. Ta'lim va tarbiya bir-birini to'ldiruvchi jarayonlardir, lekin ular o'rtasida ayrim farqlar mavjud. Ta'lim — bu odamlarning bilim, ko'nikma va qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonidir. Ta'limning asosiy maqsadi shaxsni

ongli, mustaqil fikrlovchi, bilimli va ijtimoiy javobgar inson qilib tarbiyalashdir. Ta'limda o'quvchilarga ma'lum bir soha yoki fan bo'yicha bilimlar beriladi. Bu jarayon odatda o'quv muassasalarida, ya'ni maktablarda, kollejlarda va universitetlarda amalga oshiriladi. Ta'limning asosiy maqsadlari:

1. O'quvchilarga asosiy bilimlarni va ko'nikmalarni o'rgatish.
2. O'rganish va o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantirish.
3. Fikrlarni tahlil qilish va mustaqil qarorlar qabul qilishni o'rgatish.
4. Yangi bilimlarni o'rganish va ijodiy fikrlashni rivojlantirish.

ASOSIY QISM

Tarbiya esa, odamning axloqiy va ma'naviy tomonlarini shakllantirishga qaratilgan jarayondir. Tarbiya orqali insonda yuksak axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy normalarga hurmat, mas'uliyat hissi, adolat va mehr-oqibatni rivojlantirishga intilish amalga oshiriladi. Tarbiya jarayoni, ko'pincha oila, maktab, jamoa va jamiyat bilan bog'liq bo'lib, ijtimoiy o'zaro aloqalar orqali amalga oshiriladi. Tarbiya asosiy maqsadlari: 1. Yuksak axloqiy qadriyatlar va normativlarni o'rgatish. 2. Insonni jamiyatga moslashishga, ijtimoiy javobgarlikni tushunishga tarbiyalash. 3. Milliy va umumiy insoniy qadriyatlarni hurmat qilishni o'rgatish. 4. Odamning ma'naviy dunyosini rivojlantirish, vijdonini shakllantirish. **Ta'lim va Tarbiya o'rtasidagi farqlar**

Maqsad: Ta'limning asosiy maqsadi bilim va ko'nikmalarni o'rgatish bo'lsa, tarbiyaning maqsadi axloqiy, ma'naviy va shaxsiy sifatlarni shakllantirishdir. **Jarayon:** Ta'lim asosan intellektual rivojlanish va bilimlarni o'zlashtirishga qaratilgan bo'lsa, tarbiya ijtimoiy va axloqiy ko'nikmalarni rivojlantirishga mo'ljallangan. **Amaliyot:** Ta'lim ko'proq maktab va o'quv muassasalarida amalga oshirilsa, tarbiya oila, jamoa va jamiyat tomonidan beriladi.

Ta'lim va Tarbiya o'rtasidagi bog'liqlik Ta'lim va tarbiya bir-birini to'ldiradi. Ta'lim orqali inson ma'lumotga ega bo'ladi, lekin tarbiya orqali uning axloqiy va ma'naviy dunyosi shakllanadi. Ikkalasi ham birgalikda shaxsning to'laqonli rivojlanishiga xizmat qiladi. Agar birorta jarayonni e'tiborsiz qoldirsak, shaxsning to'laqonli rivojlanishi imkonsiz bo'ladi. Masalan, ta'limda yuqori bilimlarni olish mumkin, ammo agar tarbiya jarayoni yetarli darajada bo'lmasa, inson ma'naviy jihatdan shakllanmagan bo'lishi mumkin, bu esa uning jamiyatdagi o'rniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ta'lim va tarbiya — insonning har tomonlama rivojlanishining asosiy omillaridir. Ularning to'g'ri muvofiqligi va birgalikda ishlashi natijasida odam nafaqat bilimli, balki yuksak axloqiy, ma'naviy qadriyatlarga ega, jamiyatda muvaffaqiyatli va mas'uliyatli shaxs bo'lib yetishadi.

Interaktiv o'qitish metodlari: **Gamifikatsiya:** O'quv jarayoniga o'yin elementlarini kiritish orqali o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish. Masalan, o'yinlar, testlar va raqobatni o'rnatish orqali o'rganishni qiziqarli va samarali qilish.

Ko'rgazmali metodlar: Interaktiv doskalar, grafiklar, videolar va animatsiyalarni taqdim etish orqali o'quvchilarning mavzuni yaxshiroq tushunishiga yordam berish. Onlayn va raqamli platformalar: MOOC (Massive Open Online Courses): Internet orqali o'quvchilarga turli kurslarni taqdim etish, ular o'z vaqtida va o'z sur'atida o'rganishlari mumkin. E-learning platformalari: Moodle, Google Classroom kabi platformalar orqali ta'lim materiallarini boshqarish va o'quvchilarga onlayn darslar o'tkazish. Virtual sinflar: Zoom yoki Microsoft Teams kabi dasturlar orqali masofaviy o'qitish. Bu o'quvchilarga uzoqdan ta'lim olish imkonini beradi.

Sun'iy intellekt va analitik vositalar: Sun'iy intellekt yordamida individual o'qitish rejalari: Har bir o'quvchining o'rganish uslubi va tezligiga moslashtirilgan darslar va materiallar yaratish. Ma'lumot tahlili: O'quvchilarning yutuqlari va zaif tomonlarini tahlil qilib, ta'lim

jarayonini optimallashtirish. AR va VR texnologiyalari (Kengaytirilgan va Virtual Haqiqat): Virtual sinflar va ekskursiyalar: O'quvchilarga haqiqiy dunyoni virtual tarzda ko'rish imkoniyatini yaratish, masalan, tarixiy joylarga virtual sayohatlar, biologiya yoki geografiya fanlarida amaliy tajribalar. AR yordamida o'rganish: Yangi tushunchalarni yaxshiroq tushunish uchun kengaytirilgan haqiqat texnologiyasidan foydalanish, masalan, geometrik shakllarni 3D tarzda ko'rish. Kreativ metodlar va muammolarni hal qilishga asoslangan o'qitish: Problem-based learning (PBL): O'quvchilarga muammolarni hal qilishga yo'naltirilgan faol o'rganish metodikasi. Bu ularni o'rganishga, tahlil qilishga va tanqidiy fikrlashga o'rgatadi. Design thinking: Yangi g'oyalar yaratish va ularga innovatsion yondashuvlar bilan yechim topishga qaratilgan metod. Bu yondashuv talabalarni kreativ va samarali fikrlashga o'rgatadi. Collaborative (hamkorlikdagi) o'qitish: Online forumlar va guruh ishlari: O'quvchilarga jamoada ishlash, fikr almashish va birgalikda loyiha yaratish imkoniyatini berish. O'quvchilarning fikr va g'oyalari asosida darslar tashkil etish: Bu yondashuv ta'limni o'quvchilarga yaqinlashtiradi va ularni darslarga faolroq jalb qiladi. Kreativ yondashuvlar va innovatsion texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish o'quvchilarning ta'limga qiziqishini oshiradi, shuningdek, o'rganishni samarali va esda qoladigan qiladi. Bu esa kelajakda yanada muvaffaqiyatli va bilimdon avlodni tarbiyalashga yordam beradi. Kognitiv yondashuv — bu odamlarning fikrlash, tushunish, o'rganish va qaror qabul qilish jarayonlarini o'rganishga qaratilgan psixologik va pedagogik yondashuvdir. U odamlarning ongli jarayonlarini, masalan, xotira, e'tibor, tasavvur, o'rganish va muammolarni hal qilishni tushunishga asoslanadi. Kognitiv yondashuvning asosiy g'oyasi shundaki, odamlar atrof-muhitdan ma'lumotlarni yig'ib, uni o'z ichida qayta ishlaydi, shuningdek, bu jarayonlar ularning xulq-atvori va qarorlariga ta'sir ko'rsatadi. Bu yondashuv, odatda, ta'limda va psixoterapiyada qo'llaniladi, chunki u qanday qilib ongli jarayonlarni yaxshilash va boshqarish mumkinligini tushunishga yordam beradi.

Kognitiv yondashuvning ba'zi asosi prinsiplari: Ma'lumotni qayta ishlash: Odamlar tashqi dunyodan kelgan ma'lumotlarni qayta ishlash orqali qarorlar qabul qiladi va xulq-atvorini shakllantiradi. Xotira va e'tibor: Bu yondashuvda xotira va e'tibor muhim omillar hisoblanadi, chunki ular odamning o'rganish va tasavvur qilish qobiliyatini shakllantiradi. Muammolarni hal qilish: Kognitiv yondashuv muammoni qanday hal qilish va yangi ma'lumotlarni qanday o'zlashtirishni tushunishga qaratilgan. Kognitiv yondashuv ta'limda o'rganish jarayonini yaxshilash uchun qo'llanilsa, psixologiyada esa odamlarning o'z fikrlarini, his-tuyg'ularini va xulq-atvorini anglashga yordam beradi.

Ta'lim va tarbiya — bu ikki asosiy jarayon, ular insonning shaxs sifatida rivojlanishi va jamiyatda to'g'ri o'rin egallashi uchun muhim ahamiyatga ega. Ta'lim va tarbiya bir-birini to'ldiruvchi jarayonlardir, lekin ular o'rtasida ayrim farqlar mavjud. Ta'lim — bu odamlarning bilim, ko'nikma va qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonidir. Ta'limning asosiy maqsadi shaxsni ongli, mustaqil fikrlovchi, bilimli va ijtimoiy javobgar inson qilib tarbiyalashdir. Ta'limda o'quvchilarga ma'lum bir soha yoki fan bo'yicha bilimlar beriladi. Bu jarayon odatda o'quv muassasalarida, ya'ni maktablarda, kollejlarda va universitetlarda amalga oshiriladi. Ta'limning asosiy maqsadlari:

1. O'quvchilarga asosiy bilimlarni va ko'nikmalarni o'rgatish.
2. O'rganish va o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantirish.
3. Fikrlarni tahlil qilish va mustaqil qarorlar qabul qilishni o'rgatish.
4. Yangi bilimlarni o'rganish va ijodiy fikrlashni rivojlantirish.

Tarbiya esa, odamning axloqiy va ma'naviy tomonlarini shakllantirishga qaratilgan jarayondir. Tarbiya orqali insonda yuksak axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy normalarga hurmat, mas'uliyat hissi, adolat va mehr-oqibatni rivojlantirishga intilish amalga oshiriladi. Tarbiya jarayoni, ko'pincha oila, maktab, jamoa va jamiyat bilan bog'liq bo'lib, ijtimoiy o'zaro aloqalar orqali amalga oshiriladi.

Tarbiya asosiy maqsadlari:

1. Yuksak axloqiy qadriyatlar va normativlarni o'rgatish.
2. Insonni jamiyatga moslashishga, ijtimoiy javobgarlikni tushunishga tarbiyalash.
3. Milliy va umumiy insoniy qadriyatlarni hurmat qilishni o'rgatish.
4. Odamning ma'naviy dunyosini rivojlantirish, vijdonini shakllantirish.

Ta'lim va Tarbiya o'rtasidagi farqlar Maqsad: Ta'limning asosiy maqsadi bilim va ko'nikmalarni o'rgatish bo'lsa, tarbiyaning maqsadi axloqiy, ma'naviy va shaxsiy sifatlarni shakllantirishdir. **Jarayon:** Ta'lim asosan intellektual rivojlanish va bilimlarni o'zlashtirishga qaratilgan bo'lsa, tarbiya ijtimoiy va axloqiy ko'nikmalarni rivojlantirishga mo'ljallangan

Amaliyot: Ta'lim ko'proq maktab va o'quv muassasalarida amalga oshirilsa, tarbiya oila, jamoa va jamiyat tomonidan beriladi.

Ta'lim va Tarbiya o'rtasidagi bog'liqlik. Ta'lim va tarbiya bir-birini to'ldiradi. Ta'lim orqali inson ma'lumotga ega bo'ladi, lekin tarbiya orqali uning axloqiy va ma'naviy dunyosi shakllanadi. Ikkalasi ham birgalikda shaxsning to'laqonli rivojlanishiga xizmat qiladi. Agar birorta jarayonni e'tiborsiz qoldirsak, shaxsning to'laqonli rivojlanishi imkonsiz bo'ladi. Masalan, ta'limda yuqori bilimlarni olish mumkin, ammo agar tarbiya jarayoni yetarli darajada bo'lmasa, inson ma'naviy jihatdan shakllanmagan bo'lishi mumkin, bu esa uning jamiyatdagi o'rniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ta'lim va tarbiya — insonning har tomonlama rivojlanishining asosiy omillaridir. Ularning to'g'ri muvofiqligi va birgalikda ishlashi natijasida odam nafaqat bilimli, balki yuksak axloqiy, ma'naviy qadriyatlarga ega, jamiyatda muvaffaqiyatli va mas'uliyatli shaxs bo'lib yetishadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ta'lim va tarbiya jarayonida kreativ yondashuvlar va innovatsion texnologiyalarning qo'llanilishi o'quvchilarning bilim darajasini oshirish, mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchilarning kasbiy mahoratini doimiy rivojlantirib borish, yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish va o'quvchilarning individual imkoniyatlarini inobatga olgan holda ta'limni tashkil etish – zamonaviy ta'limning asosiy omillaridan biridir. Shu bois, ushbu maqolada ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan innovatsion va kreativ yondashuvlarning ilmiy-nazariy va amaliy jihatlari yoritib berildi.

ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Yangi Tahrirdagi Ta'lim To'g'risidagi Qonun 2020 Yil
2. Sh.M. Mirziyoyev. Qonun Ustuvorligi Va Inson Manfatlarini Ta'minlash – Yurt Taraqqiyoti Va Xalq Farovonligining Garovi. – Toshkent: "O'zbekiston" Nashriyoti, 2017. – 24-Bet.
3. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. Bosh Tahrir Hay'ati A'zolari: M.Aminov Va B. – T.: "O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi" Davlat Ilmiy Nashriyoti, 2002. – 169 Bet.
4. N.A.Muslimov, Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M., To'rayev A.B. Innovatsion Ta'lim Texnologiyalari – Toshkent: 2015. – 208 Bet.
5. J.F.Yo'ldoshev, S.A.Usmonov. Pedagogik Texnologiya Asoslari. Toshkent «O'qituvchi» 2004y

6. Данилов О.Е. Применение Информационных Коммуникационных Технологий В Процессе Обучения
7. WwW/Ziyonet/Uz.
8. Тишабаева И. Р. Ўзбекистонда Мактабгача Таълим Муассасаларининг шаклланиши (1960-1990 йиллар) //Взгляд В Прошлое. – 2020. – Т. 3. – №. 11.
9. Tishabayeva, I. R. (2023). 1945-1970 Yillarda Shahar Va Qishloq Maktabgacha Tarbiya Muassasalarining Mutaxassis Kadrlar Bilan Ta'minlanishi: Yutuq Va Muammolar. Educational Research In Universal Sciences, 2(5), 866–869. Retrieved From [Http://erus.uz/index.php/er/article/view/2790](http://erus.uz/index.php/er/article/view/2790)
10. Husaynova , M., Abduvaliyev, B., & Turdimatova , Q. (2023). Raqamli Iqtisodiyot Va Uning Jamiyatni Rivojlantirishdagi Ahamiyati. Research And Implementation. Извлечено От [Https://fer-teach.uz/index.php/rai/article/view/800](https://fer-teach.uz/index.php/rai/article/view/800)
11. M.Husaynova, D.Rustamova. (2023). Zulfiya Isroilova She'riyatida Uchraydigan Lisoniy Hodisalar. Iqro , 2(1), 161–162. Retrieved From [Http://wordlyknowledge.uz/index.php/iqro/article/view/252](http://wordlyknowledge.uz/index.php/iqro/article/view/252)
12. Husaynova , M. . (2022). Neologizmlarning O'zbek Latifalari Matnidagi Ahamiyati. Journal Of Integrated Education And Research, 1(6), 55–57. Retrieved From [Https://ojs.rmasav.com/index.php/ojs/article/view/390](https://ojs.rmasav.com/index.php/ojs/article/view/390)
13. Hamdamova O. Analysis Of The Science Of Hadith And Its Scientific-Practical And Educational Significance //Eurasian Scientific Herald. – 2023. – Т. 17. – С. 71-74.
14. Rustamov I.A. Philosophical Heritage Of Abu Ali Ibn Sina As An Important Source In The Education Of The Modern Specialists. The Advansed Science Journal Science Issue United States. 2015-№1. 87-90
15. Rustamov I.A. Abu Ali Ibn-Sino Doctrine In The Context Formation Of Harmoniously 1developed Person. Theoretical & Applied Science. – Philadelphia, Usa, №1(57). 2018. – Pp. 277-280.
16. Boynazov Z. Boshlang 'Ich Sinflarda Bugungi Ta'lim Jarayoni Va Usullari //Interpretation And Researches. – 2023. – Т. 2. – №. 1.
17. Boynazov Z. U. Ways To Increase Literacy In A Mother Tongue Lesson //Modern Scientific Research International Scientific Journal. – 2024. – Т. 2. – №. 6. – С. 29-32.
18. Boynazov Z. U. From Mother Tongue Science In Elementary Grades Theoretical Foundations Of The Organization Of Extraneous Work //World Of Scientific News In Science. – 2024. – Т. 2. – №. 6. – С. 50-57.
19. Boynazov Z. Boshlang'ich Sinflarda Ona Tili Va O'qish Savodxonligi Darslarini Tashkil Etish Jarayoni //Interpretation And Researches. – 2024. – Т. 1. – №. 1.